



**Habip Türker**

## Sağduyu

» Sağduyu, pek çok kavramın keşişme noktalarını barındıran karmaşık bir kavramdır. Bazıları sağduyu adı altında somut olarak gösterilebilecek kendi başına bir yetimiz bulunmadığından ya ona gizemli bir yeti muamelesi yapmakta ya da onu salt rasyonel yetimizin bir tutumu olarak görmektedir. Sağduyu, rasyonelliğimizle kökten bir ilişki içinde olsa da onun salt rasyonel yetinin bir tutumu olarak görmek yetersiz bir açıklamadır. Sağduyuyla ilgili başka bir problem onun sıklıkla ortak duyuya (hiss-i müşterek) karıştırılmasıdır. Aslında sağduyu adı altında tek bir yeti faaliyetimiz bulunmamaktadır. Bilakis, sağduyu heterojen yetilerimizin ortaklaşa faaliyetinin genel adıdır. Daha açık bir ifadeyle sağduyu, tek bir yetinin değil, aksine birden çok yetinin sağlıklı işleyişine verdiğimiz bir addır. İnsan; duyu, idrak (anlama), akıl ve vicdan yetilerinin oluşturduğu bir varlıktır. Sağduyu, insanın söz konusu yetilerinin amacına uygun çalışması, insanın tüm kapasitelerinin kendi yaratılışına uygun bir gelişim göstermesi, her türlü arızadan, bulanıklıktan uzak ya da onu bozacak her türlü tutum ve davranışa karşı temkinli olmasıdır. Kısaca sağduyu, insanın fıtrat üzere olmasıdır. Zira fıtrat kavramının delalet ettiği şey bu bütünden, birlikten öte bir şey değildir. İnsan fıtratı din, dil ve ırk ayrımının üzerinde mutlak bir

kapasitedir. Bu mutlak kapasitenin birbiriyle ahenkli, doğasına uygun çalışması sağduyu dediğimiz yetiyi oluşturur. Bu yeti yapısı itibarıyla parçacıdır, ancak işleyişi itibarıyla tek bir yeti gibi işler. Adeta birden çok yetinin toplanarak tek bir yetiyi oluşturması durumu söz konusudur. Sağduyu; nasıl duyu, idrak, akıl ve vicdan yetilerimizin sağlıklı çalışması ise, sağduyusuzluk da bunların sağlıklı çalışmaması durumudur. Her bir yetinin kendine ait bir işlevi vardır. İlgili yetinin işlevini yerine getirememesi durumuna sağsızlık denir. Duyunun sağsızlığı onun bulanıklaşması, dünya resmini çarpıtarak yansıtması; idrakin sağsızlığı körelmesi, anlamının dumura uğrayarak yanlış sonuçlar çıkarması; vicdanın sağsızlığı duyarsızlaşması, etki ve tepkiye kapalı hâle gelmesi; aklın sağsızlığı ise basiretinin kapanması, idrakin ilettiği şeylere karşı sezgi yeteneğini kaybetmesi, çelişkileri aşacak vasıtalar geliştirememesidir. Bu yetilerden birinin sağlığını yitirmesi sağduyusuzluğa yol açar.

İnsan tekinin sağduyusunu yitirmesi herhangi bir meşrep ya da yaşa özgü değildir. Eğer bu yetilerini işlevsiz hâle getirirlerse filozoflar, bilim adamları ve siyasetçiler de sağduyusuz olabilir. Duyuları ve idraki olağanüstü çalıştığı hâlde aklı sezgileri körelen ve vicdanı duyarsızlaşan bilim

adamı korkunç deneylere; siyasetçi ise insanî değerleri ayaklar altına alan icraatlara imza atabilir. Din adamları nefret tohumu ekebilir. Bazen ümmî insanların okumuşlardan daha isabetli kararlar verdiğine şahit oluruz. Bu, bize, anlamının tek başına sağduyu için yeterli olmadığını göstermektedir. Eğitim seviyesinin yükselmesiyle her zaman sağduyunun da yükseleceği gibi bir beklenti doğru değildir. Hatta aldığı eğitimin içeriğine göre sağduyusu eğitiminin yüksekliğiyle ters orantılı da olabilir. Eğitim insanın fitrî gelişimine uygun, sağduyu mekanizmasını destekleyecek şekilde olmalıdır. Aksi takdirde, idraki gelişkin ama vicdanı duyarsız nesiller yetişir. Bugün modern toplumlarda en fazla görülen sorunlardan birisi idraki gelişkin ama sezgileri ve vicdanı körelmiş bireylerin çokluğudur. İnsanlık tüm mesaisini duyuş ve anlamasını keskinleştirmeye vermiş ama aklını köreltip, vicdanını duyarsızlaştırmıştır. Vicdan dumura uğradığında bunu duyarsızlaşmasından anlarız. Zira vicdanda kötülüğe karşı olumsuz, iyiliğe karşı olumlu bir hassasiyet vardır. Eğer vicdan iyiliği emredip kötülükten sakındırmıyorsa o vicdan körelmiş demektir. Bu da bize gösteriyor ki sağduyu pasif bir tutum değil, aksine onun özünde iyiliği emredip kötülüğü sakındırma gibi eylemci bir yönelimi vardır.